

## Universal Declaration of Human Rights - Mende

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

---

### Dunya Lahi Nuvuu Lɔnyisia Va

Magona Yepei

A jifa kiliyei na ke numu vuu kpelee ti maa hewulei lo towa kpaupau le laha va, tɔnya kee ndileli dunyihu.

A jifa ngawuleehu kee baagbuala nuvugaa ti lɔnyisia ma ti wanga a pie hindangaa na hii i wotea a nemahugili waa nuvu ma, dunya ninahu mia mahoino muvu i gu i yepe kia ngi longola, kee ngi lanaye kee ngi lima hinda.

A jifa maa ii houni nu mu vuu i wote a ko gomo mahaya nyamu nyamu kee nduw ya yeya, ke mahoino sawei i nuvu lɔnyii mavale,

A jifa mahoino ndiamoyei na ndɔlesialuhu i legulma,

A jifa nungei nasia ti ndɔlei kpele ti woyilei na hu ti lanaya genga kol yayilingihu,

Kee nuvu lɔnya, ngi nuvu ya, ngi yeyei kee hindui taa nyahii ti lɔnyei maahewu lei, kee gboma ti ti lia yilinga ko yange yange kee ndevu yekpe la i le gulma.

A jifa ndɔlei nasia ti dunyi hu ti lahei wumbua a ngoyila ko ti to ke baago ma a yel na nuvu va kee ngi lɔnya ya va,

A jifa kiliyei yaa numu kpelehu hinda yayilingo ji a lel gulma,

Fale naa

Komewai na ta toli a

Genela Assembili

Ndenga Ye

Dunya Lahei ji nuvu lɔnyinsia va i wote a naiki numi kpelee kee ndɔlei kpelee va nahii ke numi gbi ko ngoyila hugbate gbi na hinda yayilingo ji ngi enmahu koto i lapi kpugu kpugu a numi gaalahu wie i to ke bagoma iye tɔnei jisia ma kee hugbemboi jisia nungei nasia weti yei ndo kpele hugbatai ji hu, kee nasia ti ndɔlongaa hu nahi tii yee ndo kpele hugbatei jisia bu.

#### 1. Ngayilii Ye Ngilei

Numuvuisia Kpelee ta ti le te ye nduw ya hu, tao ti nuvu yei kee ti lɔnyi maa hewungo. Kiiya kee hindaluhu golo a yel ti hun. Fale mahoungo ti ti nyonyhu hoi kia ndeegaa.

#### 2. Ngayilii Ye Fele Yei

Hugbatei ji numi kpelee lo va, nu genyei, ngi luwu yegii, nyaha ko hindgo, nu layia, Ngewo na a feli, ngi gilii yei, ngi le gi kee ngi gbate ii ma.

Tao maa ii houni nduahu ge i waa nungaa luahu jifa tii gbuani ndo yilahu, ko jifa tia heini ti yekpe va ko tii yekpe va.

#### 3. Ngayilii Ye Sawa Yei

Nuvu gbi ngi lɔnya mia ko ndevu i ye ngi hu, ko aa ye nuu bu, tao ko mahungbee i ye ngi ma.

#### 4. Ngayilii Ye Naani Yei

Maa ii houni ti numu gbi hou nduwɔya hu, ɔɔ ti ngi waa mɔnɛmɔnɛ hinda hu, maa ii houni nuu maajia va nduwɔya hu, tao gbɔma mahoungɔ nduwɔyei ye keyi kgbi lekee i gbɔyɔ.

#### 5. Ngayilii Ye Lɔɔlu Yei

Maa ii houni ɔɔ ti kpaagba hinda la nuu gbi ma, tao ɔɔ ti hinda wee a numu na a ke ke nuvu yaa a ngie.

#### 6. Ngayilii Ye Weita Yei

Nuvuu gbi lee ngi lɔnya mia ɔɔ sawei i baagɔɔ ngi nuvu ya ma mia leke gbi.

#### 7. Ngayilii Ye Wɔfila Yei

Nuvuu kpɛɛɛ ti maahewungɔ sawei gulɔ, tao mahoungɔ sawei i ti mahu wɛɛ nahi gbi ɛɛ ti hu wɔyɔ. Mahoungɔ sawei i tɔ ke hugbatei ji ɛɛ numugbi gbukpuu.

#### 8 Ngayilii Ye Wayakpei

Nuu gbi ngi lɔnya mia ɔɔ sawa kpaambu ngaa yekpe ti ngi lɔnyei mavale a watii na ngi lɔnyi nasia ndɔɔ jawei keni numu a nyani ngi ma.

#### 9. Ngayilii Ye Taalui

Maa ii houni ti numu magba, ti ngi wu kpɛgbɛma ɔɔ ti ngi gbɛ ngi yee a baama hu we.

#### 10. Ngayilii Ye Puui

Nuu gbi ngi lɔnya mia nahii ti la nyɔngaa ngi ma tɛ i ngi maahinda gulanga kɔlɛhu ɔɔ i sawa kpoukpou nyaninga, ɔɔ ti ye njie na le fofohu, tao ɔɔ sawakpambu jein jein gɔngaa ti loo ngi va.

#### 11. Ngayilii Ye Puu Mahuyelei

1. Nu gbi ngi lɔnya mia nahi ti la nyɔngaa ngi ma hinda ngamu va, taa kiti lewe haani ti ye njie na le fofohu, tao ti jia a sawe panda pandaa.
2. Maa ii houni ti baa nuu gbi ma a sawahu wee – ndɔɔ yila jawa yo ɔɔ ndunya kpɛɛɛ jawa. Tao gbɔma maa i houni sawei i kpagbaa la nuu ma na kaahu lewengɔ sawei na ma i nyanini.

#### 12. Ngayilii Ye Puu Mahufilei

Maa ii houni nuu i ye na nahi ta loko wili ngi bundu hinda hu, ngi ye pɛɛbu hinda, kɔlei kɛɛ ngowili na a pili ngitiwoma kia lee ti longɔla, kɛɛ kakpama a baagbuama hu we. Maa houngɔ sawei i nuu gbi maawɛɛ yɛɛ kakpamei ji bondayeya.

#### 13. Ngayilii Ye Puumahu Sawei

1. Mahoungɔ numu gbi i ye hugbɛmbo hu ɔɔ i li mia leke gbi ngi longɔ i li na, tao ɔɔ i hei ndɔɔ gbi leke hu ngi longɔ i heihu.
2. Nu gbi ngi lɔnya mia ɔɔ i gbua ndɔɔ yila hu i li peka hu, i wee a ngi yee ɔɔ mbaa tinda, tao ɔɔ i yama ngi ndei na hu mia i gbuana.

#### 14. Ngayilii Ye Puumahu Naanii

1. Nu gbi lɔnya mia ɔɔ i ngi yaama lɔwu kakpama yeye ndɔɔ yɛka hu, tao ɔɔ i nganei gbuana.
2. Ye sawei ji ɛɛ lɛkpɛ gbi naleke ye numui ji i ndɔɔ jawa nyanini, tao i hinda gbulanina na ndɔɔ woyila hugbatei i loila.

#### 15. Ngayilii Ye Puumahu Lɔɔli

1. Nu u gbi lɔnya mia kɔɔ i wote a ndɔɔlɔlii.

2. Maa i houni kɔɔ ti nu u gbi baa a ngi lɔlii ya, ɔɔ kɔɔ ti ngi baa a ndɔɔlɔlii ya ndɔɔ yekahu.

#### 16. Ngayilii Ye Puumahu Weitei

1. Hindui taa nyahii na ti lakpango ta sɔɔwɔɔɔ ti ndengaa le, ti genye ii yeni bɛɛ yila, tii yeni bɛɛ a ndɔɔɔ yila hunblaa, ɔɔ Ngewo veli gbambi yila ma. Ti lɔnye maahewungo sɔɔva, sɔɔhu, ɔɔ ji ta lo ti gɔɔɔ.

2. Kɔɔ hindui taa nyaha ti sɔɔwɛɛ, a nɛɛ pɛiŋ ti veinja wɛ.

3. Bondei mia ndɔɔlei yei kpɔkui le, fale maahoungɔ heimii kɛ ndɔɔɔ gbi ti bondei mahu gbɛɛ kpɔtu kpɔtu.

#### 17. Ngayilii Ye Puumahu Wɔilei

1. Nu u gbi lɔnya mia kɔɔ i ngi wuma haakangaa majɔɔ, tao gbɔma kɔɔ taa nungaa ti makpɔma haaka majɔɔ.

2. Tɛ nu u gbi haaka gbua ngi yeya kia leke ti longɔla.

#### 18. Ngayilii Ye Puumahu Waykpei

Nu u gbi lɔya mia kɔɔ i kiiya wee, kɔɔ i giila gbɔɔ tɔnyei le ɔɔ gbɔɔ i lɔnyani, Ngewo ye gbɔɔ ngi longɔ i feli, ye tonye ji a ngi jein jein lɔ kɔɔ i ngi giliyei ɔɔ ngi yewɔveilei wote, I wote bɛɛ atayakpe ɔɔ taa nungaa, fofohu ɔɔ sɔɔkuma, kɔɔ i nungaa gaa a ngi ngliyei kɛɛ ngi yewo hindei.

#### 19. Ngayilii Ye Puumahu Taalui

Nu u gbi lɔnya mia kɔɔ i kiliya wee tao kɔɔ i yee kiiyeina le fofohu, yee tɔnyei ji a peɔɔ yee kiiyei ji nu u gbi ɛɛ gbekpa kulɔ, tao kɔɔ i nemahulee kɛɛ ngowii majɔɔ tao kɔɔ ta bɛɛ i fe nungaa wɛ a pele gbi hu we, nahi bandowoma gbi ɛɛ waa nduahu.

#### 20. Ngayilii Ye Nugbɔɔɔngoi

1. Nu u gbi lɔnya mia kɔɔ taa nungaa ti gome, tao kɔɔ taa teini ti lee, i na lee hinda huwu va ii le.

2. Tɛɛ nguaa numu gbi la a kpɔli hale kɔɔ i wote a kome ma mɔ.

#### 21. Ngayilii Ye Nugbɔɔɔngɔ-Mahuyelei

1. Nu u gbi lɔnya mia kɔɔ ngi loko i ye ngi guameti hindeihu, kɛ bɛɛ ta vulii i yɛhu ɔɔ nungaa tia vulii ta lokoloo ti ma.

2. Nu u gbi lɔnya mia kɔɔ ngi lɔhu guameti hugbatɛ wie ngoisia ti hiti ngi ma kia lee ta hiti nungaa ye pekeisia ma.

3. Nungaa mia maahoungɔ ti ti guameti hei, ti gbayei mia a pie a yenge, hulembinga ta yamalɔ ti kɔɔɔ gula, tao ye kɔɔɔ ji a kgula bunduhulɔ, nahii nungbi ɛɛ gbekpa numu gulɔ.

#### 22. Ngayilii Ye Nugbɔɔɔngɔ-Mahufelei

Numu gbi lee ndɔɔlɔlii a ngie, ngi lɔɔɔ kpɔma hugbatɛ wie ngi va, tao kɔɔ ngi lɔɔɔ taa ngitiwoma hugbatɛ ti pee ye kpɔma hugbatei na i foo ngi ma, tao a majɔɔɔ kialeke ngi lɔɔɔ gbatei kɛɛ ye saweisia ti na, gbɔma kia lekee ye numui bɛɛ ngi hami gii na, kɔɔ wei i lɛgulɔ.

#### 23. Ngayilii Ye Nugbɔɔɔngɔ-Mahusawei

1. Numu gbi lɔnya mia kɔɔ i yenge, tao kɔɔ i ngengei na wie ngi longɔla, kɔɔ i mbelɛhei majɔɔ ngengemei, tao kɔɔ ti tɔ kɛngengei ɛɛ ngi lo.

2. Numu gbi lɔnya mia, nahii nduahu gbiima, kɔɔ ti ngi pawa kia a yenge la.

3. Ngenge mɔgbi lɔnya mia kɔɔ ti ngi pawa nahii ta kɛɛ ngi mablɔa ta ti magbee gbualɔ hu kia nuvu, tao gbɔma kɔɔ kpɔma yeka i yena ngi va.

4. Ngeenge mɔgbi lɔnya mia kɔɔ i wili hugbatehu na ngenga blaa ma vale.

#### 24. Ngayilii Ye Nugbɔyɔngɔ-Mahunaani

Ngeenge mɔgbi lɔnya mia kɔɔ i lɛvu tao kɔɔ i kpele yeka gbua, tao gbɔma kɔɔ aa ngeenge huguango waa wie, mahoungo gbɔma i yaa a ndɛvu wati majɔɔ, nahi i yaa ye ndɛvui na wie ma ta yaalɔ a ngi pawa.

#### 25. Ngayilii Ye Nugbɔyɔngɔ-Mahulɔɔlui

1. Numu gbi lɔnya mia kɔɔ ta kɛɛ ngi mablaa ti yɛ kaahugbua hu, ti mɛhɛɛ yekpe mɛ, ti kula yekpe yili, ti la ndama yekpe, ti hale yekpe majɔɔ, tao gbɔma guamɛti i ye na ti va, hugbate yekpe i yena ngi va a watii na ɛɛ yɛ ngege hu, a watii na ngi heigengo, watii na ngi wovang, kɛɛ watii na hinda a wa ngi mahu nahii ɛɛ gumbu.

2. Mahoungo gbɔma hugbate i yɛ na kuimeisia kɛɛ ndengaa va. Mahoungo ndengaa kpɛɛɛ, naa ti kɛ taa ti njeni ti sɔɔhu ɔɔ tii sɔɔhu, ye hugbateji i ti maa wɛɛ.

#### 26. Ngayilii Ye Nugbɔyɔngɔ-Mahuweitei

1. Numu gbi lɔnya mia kɔɔ i kɔɔ gaa. Maa ii houni navoo hinda i yɛ kɔɔgaala ma, kɛ bɛɛ i wote a ye tɔɔmɛi. Mahoungo kɔɔ gaalei i wote a sawa kpawu kpawu na ndo gbi ɛ gbuaama ye tɔɔtoomi. Nyandengo kɔɔ ngeenge kɔɔngaa i yna kpoto, kɛɛ kɔɔ yalngo gaalei naa va ti nɛmabu lewengo.

2. Kɔɔ gaalei i wote a hinda na a nuu lɛ gulɔma, ngi lɔnyisia kɛɛ ngi hugbɛmboi. I loko hei hinda yawubu gɔɔla, hinda bu houla kɛɛ ndiamɔya dunyei kpɛɛɛ luahu, kenyeisia kɛɛ Ngewo veli gbambisia luahu, tao kpaya waalɔ ndɔɔlɔ kpɛɛ woyila yenge lukuisia hu kɔɔ ndileli i li gulɔma.

3. Bondeisia ti wote a haala bla ta kɛ na kaa ye gbɔɔ ti leingaa ta pee.

#### 27. Ngayilii Ye Nugbɔyɔngɔ Mahuwɔfilei

1. Numu gbi lɔnya mia kɔɔ ngi loko i ye mia a yena ye kɔɔndi hinda hu, i ngaa nɛɛ ye yɛ mbembe i hu kɛɛ sayensi ye tɛkulɔmii taa ye nafɛi.

2. Numu gbi lɔnya mia kɔɔ mahugbee kpɔtu kpɔtu i yɛ ngi gbate hani ma, i yɛ a ngole ɔɔ hani lalango ɔɔ sayensi haaka.

#### 28. Ngayilii Ye Nugbɔyɔngɔ Mahuwayakpei

Numu gbi lɔnya mia kɔɔ ngi yee jawa kɛɛ ngitiwoma gee i yena, na a tɔ kɛ dunya lahei jisɛi ta hitilɔnga.

#### 29. Ngayilii Ye Nugbɔyɔngɔ Mahutaawui

1. Numu gbi lee, mia i heina, tao a lena gulɔma, mahouingo i na hinda hou a loko veinja.

2. Ji numu a yɛ ngi lɔnyei kɛɛ ngi hugbɛmboi ya yenge ma, na lee a wote a kpɛɛnguu a wee a saweila naa a nuu wekeisia ti lɔnyei kɛɛ ti hugbɛmboi ma vale, kɛɛ numu kpɛɛ ti maahinda va ngoyila lɔɔhu.

3. Numu ɛ ye tɔnyei jisɛi kɛɛ hugbɛmboi jisɛi yayenge nahi kpuango pilei na ma, tao gbɔma ɛɛ pindɛ kaa na wooma na ndɔɔlɔ kpɛɛ gomei ti ndani.

#### 30. Ngayilii Ye Numugbɔyɔngɔ Mahupuui

Gbɛwogbe gbi na kolei ii hu na nu mu a nde yɛ kɛnga ti puila na kɔɔ i ndɔɔlɔ ɔɔ ngoyila hugbate lɛngaa ti lɔnyei kee ti hugbɛmboi mahugbua.